

Buyuk bobolarimiz izidan

Umida Salimovna Otaqo'ziyeva

Dang'ara tuman 2-son kasb-hunar

maktabi o'qituvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda jadid bobolarimizning faoliyati yana qaytadan o'rganilib, ularning qilgan ishlari yuqori baholanmoqda. Ushbu maqola Mahmudxo'ja Behbudiyning o'z yashagan davridagi qilgan faoliyati to'g'risida.

Kalit so'zlar: madaniyat, ta'lim, ma'rifatparvarlik, demokratik qarash, tanqidiy yondashuv, ilmsizlik, jaholat.

*Prezidentimiz 2025-yilda Turkiston jadidlik harakati asoschisi, atoqli adib
va jamoat arbobi Mahmudxo'ja Behbudiy tavalludining 150 yilligini keng
nishonlash to'g'risidagi qarorni imzoladi. Mutafakkir hayotiga oid ijodiy
uchrashuv, ilmiy konferensiya va tanlovlar o'tkazilib,
Qarshidagi ko'chaga uning nomi beriladi.*

Mohir publitsist Mahmudxo'ja Behbudiy o'z davrining dolzarb muammolariga bag'ishlangan qator salmoqli asarlar va ikki yuzdan ortiq maqolalar yaratdi. Shu bilan birga, “Samarqand” gazetasi hamda “Oyina” jurnaliga asos soldi. 1914-yilda “Turon” teatrida sahnalashtirilgan “Padarkush” pyesasi orqali hududda teatr san'atining tamal toshini qo'ydi.

O'zbekistonning mashhur jamoat arbobi, adib, tarjimon, tarixchi va pedagog bo'lib, XIX asrning ikkinchi yarmida yashagan. U 1850-yillarda Toshkentda tug'ilgan va bu davrda zamonning ilmiy va madaniy rivojiga katta hissa qo'shgan. Behbudiy ayniqsa, o'zbek adabiyoti va ma'rifatining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Behbudiy ko'plab asarlar yaratgan, jumladan, tarixiy va falsafiy mavzularda ilmiy ishlanmalarga, shuningdek, pedagogik va badiiy asarlarga ega edi. U O'zbekistonning o'sha davrdagi madaniy hayotida eng muhim shaxslaridan biri bo'lgan. U o'zining yozgan asarlarida xalqni uyg'otish, madaniyatni rivojlantirish va ta'limni kengaytirish borasida katta g'oyalarni ilgari surgan.

Behbudiy shuningdek, o'z davrining katta siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlarini chuqur tahlil qilgan va ular haqida yozgan. Uning ilmiy va ma'rifatparvarlik faoliyati o'zbek xalqining ilmiy va madaniy o'zgarishlarida muhim rol o'ynagan. Mahmudxo'ja Behbudiy (1850–1919) o'zbek adabiyoti va jamoatchiligida muhim o'rin tutgan shaxsdir. U o'z asarlarida jahon adabiyoti, ilm-fan, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni chuqur tahlil qilgan va o'zbek xalqi uchun yangi fikr va tushunchalarni ilgari surgan.

Behbudiy o'z davrining ijtimoiy-siyosiy muammolarini, Turkistonning rus imperiyasiga qo'shilishidan keyingi o'zgarishlarini, yerli xalqlarni erkinlik va taraqqiyotga chaqiradi. U ko'plab xatolarni tanqid qiladi va yangi bir ijtimoiy tizimni yaratishni taklif etadi. Asarlarida siyosiy va ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurashda yoshlarni uyg'otishni maqsad qilgan. Behbudiy o'zining demokratik qarashlarini namoyon etgan.

Publitsist sifatida o'z vaqtida ko'plab maqolalar, risolalar va tarixiy-tanqidiy asarlar yozgan. Ularning ko'pchiligi ma'rifat, milliy qadriyatlar, islohotlar va ilm-fan haqida bo'lgan. Behbudiy, shuningdek, she'riy asarlar yaratgan, ularda ijtimoiy-siyosiy masalalar, erkinlik, taraqqiyot va milliy xohishlarni ko'tarib chiqqan. She'riy asarlarida u ko'pincha xalqni birlashishga va birgalikda ishlashga chaqirgan.

Mahmudxo'ja Behbudiyning asarlari, shuningdek, o'zbek milliy adabiyoti va madaniyati uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, u o'z zamonasining yirik adibi va jamoat arbobi sifatida tanilgan. Mahmudxo'ja Behbudiy “Padarkush” dramasi (1909) o'zbek adabiyotining eng muhim asarlaridan biri hisoblanadi. Ushbu drama o'zbek teatrining rivojiga katta hissa qo'shgan va unda jamiyatdagi ijtimoiy adolatsizliklar, axloqiy muammolar va milliy xohishlar haqida chuqur fikrlar bayon etilgan. “Padarkush” dramasi, asosan, o'zbek jamiyatidagi ayblovlar, adolatsizlik va ta'limotlarga qarshi tanqidiy yondashuvni o'zida mujassam etgan. Drama markazida oilaning axloqiy holati, ota va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar va undagi adolatsizliklar ko'rsatiladi. Ota o'z farzandlariga yaxshi tarbiya bermaydi, uni intizomga undamaydi, aksincha, ularning hayotiga putur yetkazadi. Dramadagi asosiy voqea shundan iboratki, yosh bola (farzand) ota tomonidan berilmagan to'g'ri yo'l va tarbiya sababli jinoyatga yo'l qo'yadi, va oxir-oqibat ota o'z bolasi tomonidan o'ldiriladi. “Padarkush” dramasi, asosan, ota va bola o'rtasidagi murakkab, lekin muhim axloqiy masalalarni keltirib chiqaradi. Behbudiy “Padarkush” asarida ota va bolalar o'rtasidagi munosabatlarni, adolatsizlikni va o'zgarishlarni ochib beradi. Drama o'z zamonasidagi axloqiy va ijtimoiy muammolarni ko'tarib chiqadi va o'quvchi yoki tomoshabinni ongida katta ta'sir qoldiradi. Mahmudxo'ja Behbudiy bu asar orqali ijtimoiy va oilaviy munosabatlarga yangicha qarashlarni shakllantirishga chaqirgan.

“Padarkush” o'zbek adabiyotida dramaturgiyaning yangi bosqichini boshlab berdi. Mahmudxo'ja Behbudiy o'zining bu dramasi bilan o'zbek teatrining shakllanishida muhim rol o'ynagan. Uning asarlari milliy uyg'onish davrining ijtimoiy, siyosiy va madaniy muammolarini ochib berishga yordam bergan va zamonaviy o'zbek dramaturgiyasining asoschilaridan biri sifatida tanilgan. “Padarkush” dramasi o'z zamonasi uchun o'ta dolzarb bo'lib, o'qish, ta'lim-tarbiyaga e'tibor qaratishni muhim ekanligini ko'rsatib bergan.

Biz o'zbek yoshlari bobolarimizning qilgan ishlarini bilishimiz va ularga yuksak ehtirom ruhida tarbiya topishimiz muhim deb hisoblayman. chunki bizning ajdodlarimiz hech kimdan kam bo'lmaganlar biz ham hech kimdan kam bo'lmaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. D.Alimova, A.Rashidova. Mahmudxo'ja Behbudiy va uning tarixiy tafakkuri. Toshkent: Akademiya nashriyoti, 1999 — 7-bet.
2. Naim Karimov. Mahmudxo'ja Behbudiy. Toshkent – 2010 — 22-bet. Qaraldi: 28-noyabr 2024-yil.
3. Begali Qosimov „Mahmudxo'ja Behbudiy“. kh-davron.uz. Xurshid Davron kutubxonasi (2014-yil 19-yanvar).
4. Naim Karimov. „Jadid adabiyotining asoschisi “. kh-davron.uz
5. Mahmudxo'ja Behbudiy. Tanlangan asarlar. Toshkent, Ma'naviyat..